

ОРХАН ПАМУК

ХИМЕРНІСТЬ МОЇХ ДУМОК

Харків
«ФОЛІО»
2017

У мене меланхолія,
Химерність у думках;
Здається, що я живу не тоді
І не там, де потрібен.

Вільям Вордсворт, «Прелюдія»

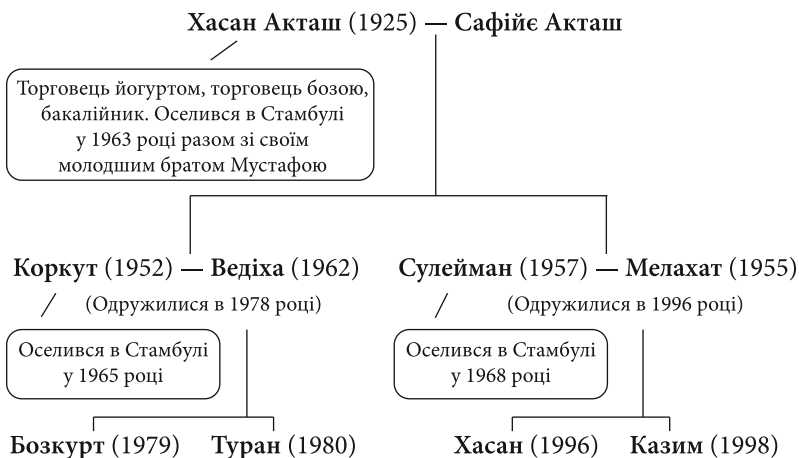
Перший, хто, огородивши ділянку землі,
придумав заявити: «Це мое!» і знайшов людей
досить простодушних, щоб тому повірити,
був справжнім засновником громадянського
суспільства.

*Жан-Жак Руссо, «Роздуми про походження
і підстави нерівності між людьми»*

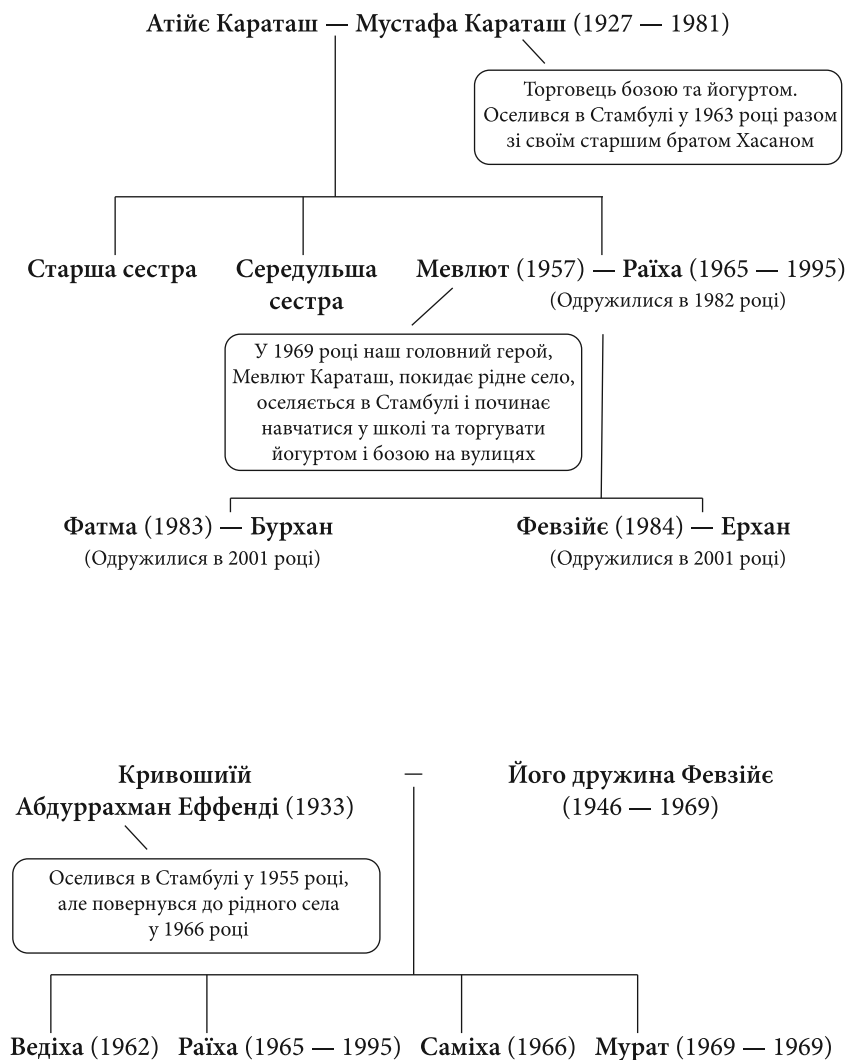
Відмінністю між особистими і загальновідомими
поглядами наших співвітчизників визначається
могутність держави.

Джеляль Салік, «Міллієт»

РОДИНИ БРАТІВ ХАСАНА АКТАША І МУСТАФИ КАРАТАША, ТОРГОВЦІВ ЙОГУРТОМ І БОЗОЮ (що одружилися на сестрах Сафійє і Атіїє)

РОДИНИ БРАТІВ ХАСАНА АКТАША І МУСТАФИ КАРАТАША

Не годиться, щоб молодша дочка брала шлюб, доки її старша сестра залишається незаміжною.

Ібрагім Шинасі, «Весілля поета»

Якщо є що збрехати — не лишиться
брехня неказана; якщо має кров проли-
ватись — не буде поріз перев'язано; якщо
є дочка — утече, хоч тримай її прив'язану.

*Бейшехирське прислів'я
(поширене поблизу Імренлера)*

МЕВЛЮТ І РАЇХА

Втеча — справа делікатна

Це розповідь про життя і мрії Мевлюта Караташа, торговця бозою та йогуртом. Народжений у 1957 році на західній окраїні Азії, в бідному селі поблизу туманного озера в Центральній Анатолії, він приїхав до Стамбула у віці дванадцяти років, і жив там, у столиці світу, до кінця свого життя. Коли йому виповнилося двадцять п'ять, він повернувся в провінцію, де народився, та викрав там сільську дівчину, і цей досить химерний випадок наклав відбиток на все його життя: повернувшись із нею до Стамбула, він одружився та став батьком двох дочок; він без упину працював на кількох роботах, продаючи йогурт, морозиво та плов на вулицях, та обслуговуючи відвідувачів у кафе. Але щовечора, без жодних винятків, він блукав вулицями Стамбула, продаючи бозу та мріючи свої химерні мрії.

Наш герой Мевлют був високий, міцної, хоча й досить стрункої статури, доволі вродливий. В нього було хлоп'яче обличчя, світло-каштанове волосся, і уважні, розумні очі — поєднання, що зворушувало багатьох жінок. Ця хлоп'якуватість, що залишалася з Мевлютом і на п'ятому десятку, і її вплив на жінок були двома його головними рисами, тож варто буде час від часу нагадувати про них читачам знову і знову, адже це допоможе краще зрозуміти деякі подробиці історії. Що ж до доброї вдачі Мевлюта і його віри в краще — які дехто назвав би наївністю — про них нагадувати немає жодної необхідності, адже їх буде ясно видно

в усій розповіді. Якби читач насправді зустрівся з Мевлютом, як я, він погодився б із жінками, які вважали його по-хлоп'ячому вродливим, і, повірте, я про це говорю не для красного слівця. До речі, дозвольте, користуючись нагодою, зазначити, що в цій книзі немає жодного перебільшення, в ній ви прочитаєте виключно правдиву історію. Я розповім про химерні події, які відбулися й залишилися в минулому, та обмежу своє втручання в їхній хід тим, що розташую їх у такій послідовності, щоб читачеві було простіше відстежити і зрозуміти їх.

Тож почну з середини, з того червневого дня 1982 року, коли Мевлют втік із дівчиною з села Гумушдер (що належало до району Бейшехир іля Коньї та було сусіднім до його рідного села). Мевлют вперше побачив дівчину, яка пізніше згодилася втекти з ним, на весіллі старшого сина свого дядька, Коркута, що його святкували в Меджідієкьої, в Стамбулі, у 1978 році. Він повірити не міг, що ця дівчина, всього лише тринадцятирічна дитина, може відповісти взаємністю на його почуття. Вона була молодшою сестрою дружини його двоюрідного брата Коркута, і навіть не була досі в Стамбулі. Після цього Мевлют писав їй любовні листи протягом трьох років. Дівчина ніколи на них не відповідала, але молодший брат Коркута Сулейман, через якого Мевлют передавав їй листи, обнадіював Мевлюта і закликав його не здаватися.

От і тепер Сулейман допомагав своєму двоюрідному брату Мевлюту, цього разу у викраденні дівчини. За кермом свого фургона марки «Форд» Сулейман повернувся разом із Мевлютом до села свого дитинства. Брати розробили план, за яким мали втекти з дівчиною та уникнути погоні. Згідно з цим планом, Сулейман мав чекати у фургоні в умовленому місці, приблизно в годині ходи від Гумушдера. Всі подумали б, що закохані втекли до Бейшехира, але Сулейман збирався відвезти їх на північ через гори та висадити на залізничному вокзалі Акшехира.

Мевлют багато разів прокрутив цей план у голові, і здійснив дві секретні розвідувальні експедиції у найважливіші місця — до холодного фонтана, вузького струмка, лісистого пагорба і на задній двір будинку дівчини. За півгодини до призначеного часу він зупинився на сільському кладовищі, що було на шляху, повернувся до надгробків і помолився Богу, щоб усе пройшло добре. Він ніколи в цьому не зізнався б, але він не зовсім довіряв Сулейману. Що робити, якщо його двоюрідний брат не приїде у фургоні в умовлене місце біля фонтану? Мевлют намагався не надто думати про це, розуміючи, що ці побоювання ні до чого доброго не приведуть.

Він був одягнений у брукки і блакитну сорочку, які купив у крамниці в Бейоглу, коли ще навчався в середній школі та продавав йогурт зі своїм батьком. Його черевики були з державної фабрики «Сюмербанк», їх він купив перед військовою службою.

Коли стемніло, Мевлют підійшов до напівзруйнованої стіни навколо білого будинку Кривошийого Абдуррахмана, батька дівчини. Вікно в задній стіні було темне. Мевлют прийшов на десять хвилин раніше, і йому хотілося скоріше вирушити. Він згадував минулі часи, коли люди, що намагалися втекти, спричиняли кровну помсту і гинули під пострілами, або, втікаючи в глуху ніч, збивалися зі шляху і врешті-решт їх перехоплювали переслідувачі. Він уявив, як ніяково почувається хлопець, коли дівчина передумає втікати з ним, і його охопило хвилювання. Він нагадав собі, що Бог допоможе йому.

Собаки гавкали. Вікно на мить освітілося, а потім знову згасло. Серце Мевюта шалено закалатало. Він ішов до будинку. Поміж дерев почувся шурхіт, а потім дівчина пошепки покликкала:

— Мевлюте!

Це був голос, сповнений любові, голос тієї, що читала листи, відправлені їй під час військової служби, довірливий голос. Мевлют згадав тепер ті листи, сотні листів, кожен написаний зі щирим коханням і жаданням; він згадав, як присвячував усе своє існування тому, щоб завоювати цю красуню, і мрії про щастя, що повсякчас виникали в його уяві. Тепер, нарешті, він отримав цю дівчину. Він небагато міг побачити, але йшов цієї чарівної ночі, як сновиди, на звук її голосу.

Вони знайшли одне одного в темряві. Узаялися за руки, навіть не усвідомлюючи цього, і побігли. Але не пройшли вони й десяти кроків, як собаки загавкали знов, і, злякавшись, Мевлют втратив усі орієнтири. Він намагався знайти дорогу навмання, але в голові була плутанина. Нічні дерева здавалися бетонними стінами, вони то вигулькували з темряви, то зникали, і втікачі оминали їх, мов уві сні.

Коли вони дісталися до кінця стежки, Мевлют попрямував до пагорба попереду, як і планував. В одному місці вузький, звивистий шлях через скелі та вгору по схилу був настільки крутий, що, здавалося, він сягає хмарного непроглядного неба. Вони йшли, тримаючись за руки, десь із півгодини, дерлися вгору без відпочинку, аж доки не досягли верхівки. Звідти видно було вогні Гумушдера, а ще далі — село Ценнетпінар, де Мевлют народився і виріс. Мевлют обрав окружний шлях від Гумушдера, почасти щоб не привести переслідувачів у своє рідне село, а почасти — підсвідомо, щоб запобігти можливій зраді Сулеймана.